

УДК 159.923

DOI <https://doi.org/10.30970/PS.2024.22.18>

ПЕРИНАТАЛЬНА ВТРАТА: ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ НА СИБЛІНГІВ У СІМ'Ї

Оксана Швець

*Чорноморський національний університету імені Петра Могили,
вул. 68 Десантників, 10, м. Миколаїв, Україна, 54003
e-mail: pikalova.ok@gmail.com*

Володимир Шевченко

*Чорноморський національний університету імені Петра Могили,
вул. 68 Десантників, 10, м. Миколаїв, Україна, 54003
e-mail: sheva_1965@ukr.net*

Стаття присвячена актуальній проблемі перинатальної втрати та її впливу на психологічний стан дітей-сиблінгів. Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених паліативній та психологічній допомозі горю батьків, емоційний стан і переживання братів і сестер, які втратили брата або сестру під час вагітності чи пологів, залишаються недостатньо вивченими.

Метою дослідження було теоретичне та емпіричне вивчення особливостей переживання досвіду втрати брата або сестри під час перинатального періоду сиблінгами, а також ролі соціальної підтримки в процесі горювання, яка сприяє полегшенню процесу горювання.

У статті проведено аналіз наукової літератури та представлено результати емпіричного дослідження, в якому взяли участь 30 осіб, які пережили перинатальну втрату сиблінга. Було використано такі методики як «Шкала інтеграції досвіду переживання стресів» (ISLES), «Опитувальник соціальної підтримки» (ISS) та авторське письмове анкетування.

За допомогою якісного та кількісного аналізу даних, отриманих за допомогою шкал ISLES та ISS, а також авторського анкетування, було встановлено, що сиблінги, які пережили перинатальну втрату, часто стикаються з комплексом негативних емоцій, включаючи смуток, тривогу, гнів, почуття провини та соціальну ізоляцію. Результати дослідження підтвердили гіпотезу дослідження про те, що рівень соціальної підтримки має значний вплив на процес адаптації до втрати. Індивіди з високим рівнем соціальної підтримки демонстрували кращі результати за шкалами «Зрозумілість світу» та «Рівновага», що свідчить про більш успішну інтеграцію досвіду втрати у свою життєву історію.

Одним з важливих висновків дослідження є те, що перинатальна втрата може призводити до розвитку посттравматичних розладів у сиблінгів, що проявляється у труднощах з концентрацією уваги, порушеннях сну, а також змінами у світогляді. Крім того, було виявлено, що відсутність відкритого обговорення теми втрати в сім'ї та соціальному оточенні ускладнює процес горювання та може призводити до тривалої психологічної травми.

На основі отриманих даних було зроблено висновок про необхідність надання психологічної підтримки не тільки батькам, але й дітям, які пережили перинатальну втрату. Важливо створювати умови для відкритого обговорення теми втрати в сім'ї та забезпечити дитині доступ до професійної допомоги.

Ключові слова: перинатальна втрата, сиблінги, психологічний стан, соціальна підтримка, горе.

Перинатальна втрата дитини є важким випробуванням для родини, проте дослідження в основному зосереджені на переживаннях батьків, тоді як емоції старших братів і сестер залишаються малодослідженими. Ця втрата викликає особливий вид горя, що

впливає на всіх членів сім'ї. Щороку у світі фіксується близько 2,7 мільйона перинатальних смертей, які можуть бути спричинені різними факторами. В Україні спостерігається недостатня культура обговорення таких втрат і підтримки сиблінгів, що призводить до їхньої самотності та негативно позначається на психічному здоров'ї. Незважаючи на наявність паліативної допомоги, питання психологічної підтримки для сиблінгів залишається недостатньо дослідженим.

Метою нашого дослідження є теоретичне та емпіричне вивчення особливостей переживання досвіду втрати брата або сестри під час перинатального періоду сиблінгами. Ми вважаємо, що соціальна підтримка дитини, яка переживає горе через перинатальну втрату сиблінга, сприяє полегшенню процесу горювання.

Для розв'язання поставленої мети та забезпечення об'єктивності дослідження, використовувався метод теоретичного аналізу наукової літератури. Ретроспективне якісне дослідження горя братів та сестер через перинатальну втрату проводилося та вивчалось: А. Ю. Борнемісом, М. Б. Ердошем, Р. Явор, переживання братами й сестрами горя через перинатальну втрату сиблінга також вивчала група вчених Університету Вайомінгу – Д. Кемпсон та В. Мердок, група національних експертів Швеції досліджували проблеми досвіду перинатальної смерті братів та сестер у дитинстві – Л. Берг, Я. Саарела, І. Кавачі, А. Єрн. М. Ростіла. Також поодинокими є дослідження психологів Г. Брасуелл, Ш. Дженкінс, С. Кербер, А. Керстінг, Е-М. Фанк, К. Шафер-Астрот.

У вітчизняній науковій літературі проблема усвідомлення та переживання перинатальної втрати дітьми-сиблінгами не отримала достатньої уваги. Проте ми зверталися до досліджень О. Аврамчук, В. В. Баранової, Н. В. Даниленко, А. В. Копитко та Я. О. Овсяннікової, які висвітлюють аспекти переживання перинатальних втрат жінками та вивчають вплив травматичних подій на інших членів сім'ї, зокрема дітей.

Аналіз наукової літератури свідчить, що перинатальна втрата є травматичною подією, яка впливає на всіх членів сім'ї. Хоча більшість досліджень зосереджені на горі батьків, важливо враховувати, що діти-сиблінги також переживають значні психологічні труднощі. Як частина сім'ї, вони стикаються з нездійсненими очікуваннями, відчуттям втрати та змінами в сімейній динаміці. Проведені дослідження показують, що перинатальна втрата може призвести до розвитку у сиблінгів різних психологічних проблем, таких як емоційні розлади, соціальна ізоляція та поведінкові порушення [1].

Горе та емоційний стан батьків, а також зміни в динаміці сім'ї після перинатальної втрати можуть посилювати негативні наслідки для дитини, викликати додаткові психологічні труднощі. Емоційний стан батьків і зміни в сімейних стосунках можуть сприяти розвитку емоційних і поведінкових розладів у дитини. Вона може зазнавати вторинної травматизації, а причина смерті сиблінга (насильницька, нещасний випадок чи медичні причини) впливає на її адаптацію до втрати.

Сиблінги, які переживають перинатальну втрату, часто стикаються з різноманітними негативними емоціями, такими як смуток, тривога, гнів, страх і почуття провини. Нерозуміння особливостей втрати, через їхній вік може призводити до когнітивних спотворень і ускладнювати процес адаптації. Зміни в сімейній динаміці та відчуття соціальної ізоляції можуть посилювати почуття самотності та непотрібності.

Смерть сиблінга впливає на братів і сестер, викликаючи зміни в особистості, емоціях та ставленні до навчання. Це може проявлятися у ранньому дорослішанні, байдужості до навчання, конфліктах з однолітками та погіршенні успішності [1, с. 352–33]. У взаєминах з однолітками та родині можуть з'явитися нові зв'язки з людьми, які пережили схожі ситуації, або ж виникне бажання звузати коло спілкування. Зміни можуть вплинути на цілі

та життєві перспективи, зокрема на прагнення дізнатися більше про смерть, стати лікарем або мати багато дітей.

На сьогоднішній день не проведено жодного рандомізованого дослідження щодо необхідності професійної психологічної підтримки жінок та їхніх родин у випадках перинатальної втрати. Однак така втрата може стати серйозною травмою для всієї родини, впливаючи на психоемоційний розвиток дітей, які очікували на новонародженого, а також на братів і сестер, народжених після втрати. Це також може мати негативний вплив на інших дітей у сім'ї та їхніх друзів [2, с. 533].

Важливо, щоб батьки та близькі відкрито обговорювали з дітьми питання втрати, враховуючи їхній вік і здатність сприймати інформацію, а також надавали необхідну підтримку. В результаті вивчення теоретичних аспектів цієї теми ми визначили мету нашого емпіричного дослідження – вивчити особливості переживання перинатальної втрати сиблінгами та вплив підтримки після втрати на стосунки в сімейній системі. Для емпіричного дослідження ми обрали такі методики: «Шкала інтеграції досвіду переживання стресів» (ISLES) та «Опитувальник соціальної підтримки» (ISS). Крім того, ми використали авторське письмове анкетування, яке було проведене для дослідження особливостей досвіду перинатальної втрати сиблінгами. Анкета містила 10 запитань, що дозволило нам детальніше вивчити досвід респондентів, їхні переживання, розуміння втрати, а також з'ясувати, чи отримували вони підтримку та допомогу.

Емпіричне дослідження проводилось завдяки використанню сервісу GoogleForms. Було створено посилання, яке поширювалось серед бажаючих осіб, які мають досвід перинатальної втрати сиблінга. Обсяг вибірки склав 30 осіб віком 26-56 років, з них 28 жінок та 2 чоловіків.

Результати опитування «Шкала інтеграції досвіду переживання стресів» (ISLES) виявили, що 23% респондентів після перинатальної втрати брата або сестри почали сприймати світ як страшний і заплутаний, тоді як 53% не відчували таких змін. Крім того, 26,7% учасників опитування вважають, що їм було б легше розповідати про своє життя, якби не було цієї втрати. Це може свідчити про те, що втрата вплинула на їхній світогляд. Проте 16,7% респондентів зазначили, що їм важко інтегрувати переживання цієї втрати у своє сприйняття світу. В опитуванні були два запитання, які мали схожий зміст, але різні значення: «Я зрозумів значення цієї втрати» та «Ця втрата мені незрозуміла». Перше питання стосується розуміння причин втрати, тоді як друге – самої втрати. Результати показали, що більшість респондентів (49,9%) усвідомлюють, чому сталася втрата, але не можуть пояснити, чому це сталося (59%). Отже, більшості респондентів потрібно надати сенс своїй втраті.

Під час аналізу анкет було виявлено, що деякі респонденти (10%) після втрати почали сприймати життя як низку випадкових подій, що може бути пов'язано з тим, що така ж кількість респондентів (10%) була здивована самою втратою. Окрім того, 10% респондентів відчували труднощі з концентрацією уваги після втрати сиблінга, а 5,6% не знали, як діяти далі, що може свідчити про наявність симптомів ускладненого горя. Це вказує на те, що більшість респондентів змогли адаптуватися до втрати і знають, як продовжувати своє життя.

Дослідження, проведене за методикою «Опитувальник соціальної підтримки» (ISS), виявило, що більшість респондентів відчували високий рівень соціальної підтримки під час переживання горя. Зокрема, 67% учасників зазначили, що отримували значну допомогу. Проте 10% респондентів не отримали необхідної підтримки, що ускладнило їх процес переживання втрати. Важливими аспектами підтримки стали можливість відкрито висловлювати свої почуття та наявність людей, готових вислухати.

Аналіз показав, що респонденти з низьким рівнем соціальної підтримки стикалися з труднощами у вираженні своїх емоцій, а 48% з них не могли відкрито говорити про своє горе. Це свідчить про те, що відсутність визнання втрати з боку оточуючих ускладнює процес скорботи. Багато респондентів відзначили недостатню увагу з боку близьких, що призводило до ізоляції у їх переживаннях.

Статистичний аналіз методами математичної статистичної обробки отриманих результатів (Коефіцієнт Стюдента та метод кореляції Пірсона), виявив позитивну кореляцію між рівнем соціальної підтримки та розумінням сенсу втрати. Респонденти з високим рівнем підтримки мали кращі результати за шкалами «Зрозумілість світу» та «Рівновага». Це підкреслює важливість соціальної підтримки у процесі переживання горя, оскільки визнання втрати та готовність оточення вислухати можуть суттєво полегшити цей процес.

Проведений попередній аналіз наукової літератури та емпіричне дослідження таких аспектів впливу на переживання перинатальної втрати сиблінгом, як соціальна підтримка та інтеграція досвіду втрати, показали, що розуміння сенсу перинатальної втрати сиблінга пов'язане з такими факторами, як сприйняття світу, рівновага та соціальна підтримка. Діти, які мали вищий рівень соціальної підтримки, краще розуміють сенс втрати, сприймають світ як більш зрозумілий і краще інтегрують втрату в своє уявлення про світ. Авторське письмове анкетування дало можливість дізнатися деталі та особливості переживання респондентів та їхнє сприйняття втрати.

Дітям, які пережили перинатальну втрату брата чи сестри, важливо забезпечити належну психологічну та соціальну підтримку. Це допоможе їм краще впоратися з горем, оскільки така підтримка зменшує інтенсивність їхнього переживання втрати і відкриває можливості для посттравматичного зростання особистості.

У результаті роботи ми зробили висновки, що перинатальна втрата, що охоплює загибель плода або новонародженого, має значний вплив на кожного учасника сім'ї та сімейні стосунки. У стабільних сім'ях горе може об'єднувати, тоді як у дисфункціональних воно може призвести до погіршення відносин, посилюючи травматичний вплив на всіх членів родини. Це підкреслює важливість підтримки та розуміння в процесі переживання втрати.

Діти також переживають перинатальну втрату в лоні сім'ї, реагуючи на неї різними емоціями, такими як страх, гнів і печаль. Невизнане горе може мати негативні наслідки для їхнього психічного здоров'я та стосунків з батьками. Перинатальна втрата брата чи сестри може мати тривалий вплив на емоційний стан дитини, що підкреслює необхідність уваги до їхніх переживань.

Наше дослідження показує, що соціальна підтримка та емоційна стабільність допомагають дітям краще справлятися з горем. Вчасна психологічна підтримка може зменшити інтенсивність горювання та сприяти посттравматичному зростанню. Таким чином, перинатальна втрата є серйозною психотравматичною подією, що вимагає уваги та підтримки для всіх членів родини, особливо для дітей.

Список використаної літератури

1. Kempson D, Murdock V. Memory keepers: a narrative study on siblings never known. *Death Stud.* 2010 Sep; 34(8): 738–56. doi: 10.1080/07481181003765402. PMID: 24482848.
2. Власенко І. А., Вінник Н. Д. Переживання втрати: специфіка, конфлікт, трансценденція, подолання. *Теорія і практика сучасної психології.* 2019. № 3. С. 33–37.
3. Agnes Y. Bornemisza, Rebeka Javor & Marta B. Erdos (2022) Sibling Grief over Perinatal Loss – A Retrospective Qualitative Study. *Journal of Loss and Trauma*, 27:6, 530–546. DOI: 10.1080/15325024.2021.2007650

SOCIAL SUPPORT FOR SIBLINGS EXPERIENCING PERINATAL LOSS**Oksana Shvets***Petro Mohyla National University of Mykolaiv,
10, 68 Desantnykiv St., Mykolaiv, Ukraine, 54003
e-mail: pikalova.ok@gmail.com***Volodymyr Shevchenko***Petro Mohyla National University of Mykolaiv
10, 68 Desantnykiv St., Mykolaiv, Ukraine, 54003
e-mail: sheva_1965@ukr.net*

This study delves into the pressing issue of perinatal loss and its profound impact on the psychological well-being of sibling children. Despite the substantial body of research dedicated to palliative care and psychological support for grieving parents, the emotional state and experiences of brothers and sisters who have lost a sibling during pregnancy or childbirth remain under-explored.

The primary objective of this research was to conduct a theoretical and empirical investigation into the unique characteristics of the grieving process experienced by siblings following perinatal loss, as well as to explore the role of social support in facilitating the grieving journey.

The study involved a comprehensive analysis of existing scientific literature and an empirical investigation involving 30 participants who had experienced perinatal loss of a sibling. Data was collected using the "Integration of Stress Experience Scale" (ISLES), the "Social Support Questionnaire" (ISS), and a custom-designed written questionnaire.

Through qualitative and quantitative analysis of the data obtained from the ISLES and ISS scales, as well as the custom questionnaire, it was determined that siblings who have experienced perinatal loss often grapple with a complex array of negative emotions, including sadness, anxiety, anger, guilt, and social isolation. The findings of the study supported the hypothesis that the level of social support has a significant impact on the adaptation process following loss. Individuals with high levels of social support demonstrated better outcomes on the "World Comprehension" and "Balance" scales, suggesting a more successful integration of the loss experience into their life narrative.

A significant finding of the study is that perinatal loss can lead to the development of post-traumatic disorders in siblings, manifesting in difficulties with concentration, sleep disturbances, and alterations in worldview. Furthermore, the study revealed that the absence of open discussions about loss within the family and social environment can complicate the grieving process and lead to prolonged psychological trauma.

Based on the findings, it is concluded that there is a pressing need to provide psychological support not only to parents but also to children who have experienced perinatal loss. Creating an environment that fosters open discussions about loss within families and ensuring that children have access to professional help is crucial.

Key words: siblings, perinatal loss, Social support, Grief.